

УДК 378. 018 (477)

**ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИКЛАДАННІ ФІЛОСОФІЇ
СТУДЕНТАМ-БАКАЛАВРАМ ІНЖЕНЕРНИХ НАПРЯМІВ****Т. М. Плаксії**

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

вул. Першотравнева, 21, м. Кременчук, 39610, Україна. E-mail: kafspn@rambler.ru

Робота присвячена актуальній проблемі – формуванню компетентності майбутнього фахівця інженерного профілю підготовки як показника його конкурентоздатності за допомогою навчальної дисципліни «Філософія». Презентоване авторське бачення феномену «компетентність майбутнього фахівця», яке розглядається як інтегральне особистісне утворення, що формується комплексом засобів навчального процесу під час вивчення навчальних дисциплін на протязі усіх років навчання; передбачає необхідність включення до процесу підготовки навчальних дисциплін гуманітарного циклу, зокрема філософії; при розробці навчально-методичного комплексу з дисципліни «Філософія» у системі підготовки «Бакалавр» формуються мета викладання, структура курсу, головні вимоги до знань та умінь студентів, їх компетенція як майбутніх фахівців. Автор доходить висновку, що глибоке усвідомлення ролі і місця навчальної дисципліни «Філософія» під час підготовки майбутнього фахівця-інженера дозволяє застосувати компетентісний підхід та сприяє формуванню цілісної компетентної особистості, здатної відповідати на виклики суспільно-економічної дійсності.

Ключові слова: компетентність, формування компетентності майбутнього фахівця, цілісна особистість, філософія.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. На початку XXI століття у світі відмічаються глобальні зміни протікання суспільних процесів, коли вперше в історії людства покоління ідей та речей змінюються стрімкіше і швидше, ніж покоління людей. Результатом наростання глобальних процесів постає перехід до нових науково-інформаційних технологій, зміна парадигми прогресу людства. За таких умов суттєво зростають вимоги до рівня розвитку особистості як фахівця. Конкурентоздатність – це та визначна риса, наявність якої у людини дозволить їй вижити у суспільстві, якщо вона буде здатною до постійного самовдосконалення та самозмін, а відтак – бути готовою до навчання протягом усього життя. На це спрямовує і проєкт Національної доктрини розвитку освіти в Україні, яка передбачає поступовий перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційної, гуманістичної [1–3]. Задля забезпечення реалізації стратегічних завдань вищої освіти необхідно допомогти студенту – майбутньому фахівцю виробляти здатність «пізнати себе» та «змінити себе» аби у майбутньому мати змогу «змінювати інших» [2].

Взаємодія і взаємовідносини між людиною та соціальним і природним середовищем сьогодні значною мірою залежать від змісту освіти. Провідним завданням сьогодні постає формування здатності фахівця на основі відповідної фундаментальної освіти перебудувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущої мети та нормативних обмежень, тобто формування особистісних характеристик майбутнього фахівця. Засобом формування визначено освітні технології, продуктом діяльності – особистість випускника вищого навчального закладу, який має бути компетентним не лише в галузі професійній, але й мати активну життєву позицію, високий рівень громадянської свідомості, бути компетентним розв'язувати будь-

які завдання (задачі), які ставить перед ним життя [4]. Здійсненню завдань гуманітаризації вищої освіти має сприяти цикл гуманітарних навчальних дисциплін, однією з базових якого є філософія.

Концептуальні основи компетентісного підходу у вітчизняній науці досліджують І. Драч, І. Бабин, П. Бачинський, Н. Бібік, С. Сисоєва та ін. Водночас проблеми гуманізації вищої освіти досліджують такі вітчизняні дослідники, як В. Андрущенко, Г. Балл, О. Балл, В. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Євтух, В. Рибалко, М. Романенко та ін.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Поняттю «компетентність» у сучасній науці присвячено багато розвідок. Узагальнивши здобутки європейських і вітчизняних учених, учасники євробачення з питань запровадження компетентісного підходу, створеної в межах проєкту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний – рівному», запропонували орієнтовний перелік з семи ключових компетентностей. Отже, це: уміння вчитися; загальнокультурна; громадянська; підприємницька; соціальна; компетентності з ІКТ; здоров'язберігаюча компетентність. В Україні серед ключових компетентностей, які сьогодні визначені як орієнтири для виявлення результативності освітнього процесу, є навчальна, соціальна, компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій, економічна (підприємницька), загальнокультурна, валеологічно-оздоровча та громадянська. Компетенція і компетентність є взаємодоповнюючими та взаємозумовлюючими поняттями. Компетентність, як і компетенція, є інтегральною характеристикою особистості, здобутими нею якостями, де узагальнюючою категорією двох понять виступає діяльність. Тобто компетенція є сферою відношень, що існують між знанням та дією у практичній, професійній діяльності випускника ВНЗ. Отже, без знань немає компетенції, проте не кожне знання і не в будь-якій ситуації проявляє себе

як компетенція [1].

Поняття компетенція включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). Головне завдання ВНЗ – підготувати висококваліфікованого, компетентного фахівця як високоосвічену, цілісну особистість. Тільки цілісна особистість може бути компетентною. Компетентність майбутнього фахівця формується на протязі усього періоду навчання у ВНЗ (4 роки – бакалаврат). Це цілісне, інтегральне особистісне утворення, що формується комплексом засобів навчального процесу під час вивчення навчальних дисциплін. Воно з необхідністю передбачає включення до процесу підготовки фахівців навчальних дисциплін гуманітарного циклу, зокрема, філософії.

Соціально затребуваний фахівець сьогодні – це особистість, здатна до діалогу й водночас готова до дії, до виконання завдань із позицій власного сумління, співпричетності, відповідальності за свою професійну готовність до саморозвитку та самовдосконалення. Тільки цілісна особистість може бути здатною до виконання таких завдань. Формування ж цілісної особистості, «... духовна еволюція людини, її розвиток – це безальтернативний шлях розвитку вищої освіти» [6]. Значне місце у формуванні вищезначених якостей традиційно належить філософії. Однак викладання її супроводжується низкою проблем, суперечностей, що навряд чи якісно і кількісно відповідає її статусу, місцю в сучасній системі знань та ролі і завданням у системі культури. Недостатність уваги до філософії з боку державних органів (МОН), витіснення її з актуального простору затребуваних знань, зниження питомої ваги у навчальних планах непрофільних ВНЗ, а відтак – у загальному інформаційному потоці, який отримує студент – все це негативно позначається на підготовці майбутніх фахівців [4]. Попри все це чи не найважчим є перший крок – переконати студентів у необхідності вивчення філософії. І це повинен зробити викладач.

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до претендентів на робочі місця, а саме: готовність до постійної самоосвіти, модернізації професійної кваліфікації, ділової комунікації, дій у нестандартних і невизначених ситуаціях; здатність до прийняття відповідальних рішень, критичного мислення, самоуправління поведінкою і діяльністю; навички роботи з різними джерелами інформації; ефективна поведінка в конкурентному середовищі, в умовах стресогенних факторів тощо. Вимоги роботодавця до випускників висуваються не тільки і не стільки в форматі «знань», скільки в таких дефініціях способів діяльності, як «уміння», «здатність», «готовність». Відтак, вже при розробці навчально-методичного комплексу з дисципліни «Філософія» у системі «Бакалавр» у першому розділі формулюються мета викладання, структура курсу, головні вимоги до знань та умінь студентів, їх компетенція.

Прикладом може бути такий варіант.

1. Мета вивчення дисципліни:

- формування наукового світогляду, розвиток творчого мислення та внутрішньої свободи особистості;

- вивчення різноманітних історико-філософських концепцій, що становлять складний тип єдності та відмінностей загальнотеоретичної філософії та історії філософії;

- оволодіння студентами світовим філософським спадком, що охоплює широке коло проблем, у т.ч. проблеми інженерної праці, розвитку техніки й технологій.

2. Місце дисципліни у структурі ОПП «Філософія» відноситься до базової частини гуманітарного, соціального і економічного циклу. Її місце визначається тим, що оволодіння дисципліною дозволяє студенту вивчати базові дисципліни професійного циклу.

3. Компетенції, які формуються в результаті вивчення дисципліни. Випускник повинен володіти наступними компетенціями:

а) загальнокультурною (ЗК):

- володіти культурою мислення, здатен узагальнювати, аналізувати та сприймати інформацію, ставити цілі та обирати шляхи їх досягнення;

- здатен логічно вибудовувати усну і письмову мову;

- готовий до кооперування із колегами, до роботи в колективі;

- прагне до саморозвитку, до підвищення своєї кваліфікації та майстерності;

- усвідомлює соціальну значимість своєї майбутньої професії, володіє високою мотивацією до виконання професійної діяльності;

- готовий використовувати основні положення і методи соціальних, гуманітарних та економічних наук під час розв'язання соціальних і професійних завдань;

- усвідомлює сутність і значення інформації у розвитку сучасного суспільства, володіє основними методами, способами і засобами отримання, збереження, переробки інформації;

- має навички роботи з комп'ютером як засобом управління інформацією;

б) професійною (ПК):

1) проектно-конструкторська діяльність:

- готовий до розв'язання складних інженерних завдань з використанням бази знань математичних та природничо-наукових дисциплін;

- володіє навичками отримання, збору, систематизації та проведення аналізу вихідної інформації для розробки конструкцій та систем;

- володіє методами та має навички моделювання і створення конструкцій на основі сучасних інформаційних технологій;

- готовий до зміни виду і характеру професійної діяльності, до роботи над міждисциплінарними проектами;

2) організаційно-управлінська діяльність:

– здатен організувати роботу малих колективів виконавців;

– здатен організувати колективну роботу над проектом.

4. У результаті вивчення дисципліни «Філософія» студент повинен:

а) знати закономірності та етапи історичного процесу; структуру філософського знання, категорійний апарат філософії, головні концепції історії філософії та філософської теорії, методи і функції філософії; знати, у чому полягає своєрідність філософії, яке її місце в культурі та в системі людських знань про світ, взаємовідношення філософії з іншими формами духовного освоєння дійсності та її застосування у практичних сферах;

б) уміти застосовувати логічні, емпіричні методи дослідження; розробляти стратегію прийняття рішень, які сприяють успіху у всіх видах діяльності (на виробництві, у бізнесі, в роботі кампаній тощо); уміти обґрунтовувати свою позицію по відношенню до соціальних, наукових, професійних, етичних проблем, здійснювати пошук перспективних напрямків у їх вирішенні; застосовувати філософські знання при формуванні програм життєдіяльності, самореалізації особистості; уміти запобігати виникненню расизму, ксенофобії, нетерпимості; уміти поважати інших, виробляти здатність співжиття із людьми інших культур, мов, релігій.

в) володіти навичками філософського мислення для вироблення системного, цілісного погляду на проблеми суспільства; креативним евристичним мисленням, навичками ведення дискусії з філософських наукових тем; усвідомлювати сутність і значення інформації у розвитку сучасного суспільства, володіти основними методами, способами і засобами отримання, збереження і переробки інформації; володіти здатністю критичного мислення, відношення до поширюваної каналами ЗМІ інформації та реклами; володіти здатністю брати на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, врегульовувати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у функціонуванні та у покращенні демократичних інституцій; володіти технікою прийняття адекватних рішень; володіти здатністю навчатися протягом усього життя.

ВИСНОВКИ. Отже, одним із ключових у системі

підготовки професійно-компетентних фахівців є місце навчальної дисципліни «Філософія». Її провідною рисою є внутрішньо-філософська зорієнтованість, націленість на самопізнання та когнітивне самовідтворення. Антропологічна та гуманістична зорієнтованість освіти неможлива без філософського знання студентів, якого б на пряму підготовки вони не були. У сучасних умовах для випускників особливо важливим має бути розуміння свого місця в системі соціальних відносин, здатність до критичної оцінки свого життєвого та професійного досвіду, свідомого вибору шляхів та методів удосконалення особистісних та професійних якостей, які формуються під час вивчення філософії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артьомова М., Бедь В. Компетентісний підхід в процесі модернізації ВНЗ [Електронний ресурс] // Український науковий журнал «Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікація». – № 5. – 2011. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/>

2. Головчук В.Т., Голубович І.В., Пащенко Т.І., Чернецкая Е.В. Преподавание предметов гуманитарного цикла в непрофильных вузах в контексте гуманизации высшего образования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nsu.ru/>

3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, проект Міністерства освіти і науки України, Академія педагогічних наук України // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Ч. 1. – К., 2000.

4. Матвієнко П., Землянський А. Викладання філософії як основа гуманізації вищої освіти: міждисциплінарний синтез і спільність проблем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mdpu.org.ua/>

5. Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід. – Дніпропетровськ: Промінь, 2001. – 160 с.

6. Сулима Т.С. Галузеві стандарти вищої освіти нового покоління – запорука підготовки професійно компетентного фахівця // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2012. – Вип. 35. – С. 395.

THE FEATURES OF COMPETENT APPROACH IN TEACHING PHILOSOPHY TO STUDENTS-BACHELORS OF ENGINEERING DIRECTIONS

T. Plaksiy

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: kafspn@rambler.ru

The research is devoted to an actual problem of competent forming of future specialist of engineering direction and his preparation level as an indicator of his competitive ability with help of academic discipline "Philosophy". The author's vision of the "competence of future specialist" phenomena is presented here, being considered as an integral personal formation which is formed by a complex of means of educational process with learning of academic disciplines during all years of studying; It envisages the necessity of including humanitarian disciplines, particularly philosophy, to the process of studying; the purpose of teaching, course structure, general demands to the students skills and knowledge, their competence as future specialists are formed during the designing process of a training-resource complex of subject "Philosophy" in a system of preparing the Bachelor's degree. The author comes to a conclusion that the deep

comprehension of a role and place of the academic discipline "Philosophy" during the preparation of future engineer specialist allows us to use a competent approach and helps to form complete and competent individuality able to accept challenges of social-economic reality.

Key words: competence, competence formation of future specialist, coherent identity, philosophy.

REFERENCES

1. Artemova, M. and Bedier, V. (2011), "Competence approach to modernize universities", *Ukrainian scientific journal "Education in the region. Politology. Psychology. Communication*, no. 5, available at: <http://www.social-science/com.ua>. (in Ukrainian)

2. Holovchuk, V.T., Holubovych, I.V., Pashchenko, T.I. and Chernetskaya, E.V. "The teaching of the humanities in higher education institutions in the context of non-core humanization of higher education", available at: <http://www.nsu.ru/> (in Russian)

3. (2000), National Doctrine of Education Development in the XXI century Ukraine, project Ministry of Education and Science of Ukraine,

Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Continuing professional education: Theory and Practice, Part 1, Kyiv. (in Ukrainian)

4. Matviyenko, P. and Zemlyansky, A. "Teaching philosophy as a basis for humanization of higher education: interdisciplinary synthesis and community issues", available at: <http://www.mdpu.org.ua/> (in Ukrainian)

5. Romanenko, M.I. (2001), "Humanization of education: conceptual issues and practical experience", Promin, Dnepropetrovsk. (in Ukrainian)

6. Sulyma, T.S. (2012), "Industry standards of higher education of the new generation – the key to training professionally competent specialist", *Pedagogy of higher and secondary schools*, no. 35, p. 395.

Плаксієв Тамара Миколаївна,

к. істор. н., доцент,
кафедра психології, педагогіки
та філософії,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук,
39600, Україна
Тел.: +38(098) 460-56-10
E-mail: kafspn@rambler.ru

Plaksyeva Tamara Mykolayivna,

Candidate of historical sciences, professor,
Department of Psychology, pedagogy
and philosophy,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyyi
National University,
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk,
39600, Ukraine
Tel.: +38(098) 460-56-10
E-mail: kafspn@rambler.ru